

Policy Paper

**Jean Monnet on EU Climate and Energy
Policies and the Eastern Mediterranean Project**

Ε.Ε : " Κοινή γαρ η τύχη και το μέλλον;"

Γιώργος Δημητρακοπουλος

Η ομιλία του Αντιπροέδρου των ΗΠΑ Τζ. Ντ. Βάνς στην ετήσια διάσκεψη για την Ασφάλεια στο Μόναχο, αποτέλεσε για τους περισσότερους ηγέτες των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και όχι μόνο, μια ψυχρολουσία. Και τούτο γιατί ενώ όλοι οι παριστάμενοι περίμεναν να ακούσουν τουλάχιστον τις γενικές κατευθυντήριες γραμμές της πολιτικής που προτίθεται να ακολουθήσει ο επανεκλεγείς Πρόεδρος των ΗΠΑ Ντ. Τραμπ άκουσαν αντί γι 'αυτό μια δριμύτατη και προσβλητική κριτική κύρια σημεία της οποίας ήταν η καταστολή της ελευθερίας του λόγου, η απώλεια του ελέγχου της μετανάστευσης και η άρνηση συνεργασίας με τα ολοένα και περισσότερο ισχυροποιούμενα ακροδεξιά κόμματα. Ως φράση- κλειδί θεωρήθηκε μια αποστροφή του λόγου του στα πλαίσια της αναφοράς των περιπτώσεων τις οποίες παρέθεσε για να τεκμηριώσει την κριτική του, σύμφωνα με την οποία "....Αν φοβάστε τους δικούς σας ψηφοφόρους η Αμερική δεν μπορεί να κάνει τίποτα για εσάς....".

Ο κ. Βάνς, χωρίς αμφιβολία με την ομιλία του στο Μόναχο έθεσε ένα νέο , εντελώς διαφορετικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα εξελίσσονται στο εξής οι σχέσεις των ΗΠΑ με την Ευρώπη., αποκαλύπτοντας, όμως με τον τρόπο αυτό, εμμέσως πλην σαφώς ,ότι, στην ουσία, είναι πρόθεση του Προέδρου Τραμπ να επαναπροσδιορίσει το πλαίσιο των Ευρω-Ατλαντικών Σχέσεων που είχε διαμορφωθεί με τον ηγετικό και άρα καθοριστικό ρόλο των ΗΠΑ αμέσως μετά τον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Οι Ευρωπαίοι πολιτικοί αλλά και όλες και όλοι οι υψηλά ιστάμενοι αξιωματούχοι που ήταν παρόντες στη Διάσκεψη, αισθάνθηκαν κατ' αρχήν αποτροπιασμό για την απαξίωση σημαντικών ιστορικών στοιχείων και παραμέτρων που προσδιορίζουν την μέχρι σήμερα διαδρομή των Ευρω-Ατλαντικών σχέσεων, όπως και για το ανεπίτρεπτα προκλητικό και στερούμενο κάθε ίχνους διπλωματίας ύφος του νέου Αντιπροέδρου. Στη συνέχεια όμως στον αποτροπιασμό προστέθηκε η ανησυχία και ο προβληματισμός. Ανησυχία διότι το κύριο μήνυμα της ομιλίας ήταν, χωρίς αμφιβολία, ότι η Ευρώπη δεν μπορεί πλέον να θεωρεί ως δεδομένη την στρατιωτική προστασία των ΗΠΑ. Προβληματισμός σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα

μπορούσε η Ευρώπη να αντιδράσει σε αυτή την εξέλιξη, η οποία υποδηλώνει την σημαντικότερη ίσως πρόκληση που αντιμετωπίζει πλέον η Ευρώπη στον τομέα των εξωτερικών της σχέσεων. Την ανησυχία και τον προβληματισμό επέτειναν και το τηλεφώνημα του κ. Τραμπ στον Ρώσο ομόλογό του κ. Πούτιν που είχε προηγηθεί της ομιλίας του Αντιπροέδρου αλλά και οι δηλώσεις του νέου Υπουργού Άμυνας των ΗΠΑ κ. Π. Χέγκσεθ σύμφωνα με τις οποίες δεν είναι ρεαλιστικό να ενταχθεί η Ουκρανία στο ΝΑΤΟ ενώ οι ελπίδες της να αποκαταστήσει τα σύνορα του 2014 είναι "απατηλός στόχος", δηλώσεις που προφανώς ικανοποιούν τον Ρώσο Πρόεδρο που στο πρόσφατο παρελθόν είχε εκφράσει την έντονη αντίθεση του στην ένταξη της Ουκρανίας στη Δυτική Συμμαχία, αλλά που ταυτόχρονα δείχνουν την διαφοροποίηση της νέας Αμερικανικής διοίκησης από την μέχρι σήμερα επικρατούσα άποψη για την στρατηγική σημασία της Ουκρανίας, άποψη που είχε αναλύσει το 1997 στο βιβλίο του με τίτλο " Η Μεγάλη Σκακιέρα" ο πρ. Σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας του Προέδρου Κάρτερ και πανεπιστημιακός, Πολωνικής καταγωγής Ζ. Μπρεζίνσκι, αναφέροντας μεταξύ άλλων ότι "ο κρίσιμος πυρήνας για την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια πρέπει να περιλαμβάνει όχι μόνο την Πολωνία αλλά και την Ουκρανία ,υπεραμυνόμενος της ένταξης της Ουκρανίας στο ΝΑΤΟ.

Οι Ευρωπαϊκές ανησυχίες και φόβοι αφορούν πρωτίστως ενδεχόμενα μελλοντικά επεκτατικά σχέδια του Ρώσου Προέδρου Πούτιν, μετά τα προηγούμενα της Κριμαίας και φυσικά της Ουκρανίας, τα οποία αν πραγματοποιηθούν, θα πλήξουν κυρίως τις χώρες-μέλη της ΕΕ που συνορεύουν με τη Ρωσία, δηλ. τις Φινλανδία, Εσθονία ,Λετονία Λιθουανία και Πολωνία. Αυτές άλλωστε είναι και οι χώρες που εισερχόμενες στην Ευρωπαϊκή Ένωση προσέθεσαν, στις ήδη υπάρχουσες διαχρονικές ευρωπαϊκές ανησυχίες και προβληματισμούς αρχικά σε σχέση με την πάλαι ποτέ Σοβιετική Ένωση και στη συνέχεια με τη Ρωσία, την από την εποχή της Σοβιετικής Ένωσης ιστορικά θεμελιωμένη αντιπάθεια, φόβο, και καχυποψία προς τη Μόσχα.

Βέβαια η αναγωγή της Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία σε μείζον θέμα της ημερήσιας διάταξης της Ε.Ε δεν αφορά μόνο στους φόβους των χωρών -μελών της, ούτε μόνο στην στρατηγική γεωγραφική θέση της Ουκρανίας ως προγεφύρωμα στην Ευρασιατική Ήπειρο . Αφορά και στη παραβίαση βασικών αρχών του Διεθνούς Δικαίου πράγμα που σημαίνει ότι ανοχή η, το χειρότερο, αποδοχή της θα αποτελούσε σημαντικό προηγούμενο για την αποδοχή και ως εκ τούτου νομιμοποίηση άλλων αντίστοιχων εισβολών, όπως για παράδειγμα η εισβολή των Τουρκικών

στρατευμάτων στην Κύπρο το 1974, γεγονός που καμία δημοκρατική χώρα δεν θα έπρεπε να αποδέχεται έργω και λόγω.

Πίσω όμως από τις προκλητικές και άστοχες "κορώνες" του κ. Βάνς και τις δηλώσεις των άλλων αξιωματούχων της νομενκλατούρας του Αμερικανού Προέδρου, βρίσκεται η κατά Θουκυδίδη "πραγματική αιτία" της στρατηγικής του κ. Τραμπ για αλλαγή του πλαισίου των Ευρω-Ατλαντικών σχέσεων που θα έχει ως βάση την απεμπλοκή των ΗΠΑ από την μέχρι σήμερα στενή συμμαχική σχέση με τις Ευρωπαϊκές χώρες και την αντικατάστασή της με κατά περίπτωση συμμαχίες με όλες η κάποιες χώρες και ανάλογα με το προς αντιμετώπιση θέμα. Ο όρος κλειδί εδώ είναι οι "Σπάνιες Γαίες" που πολλοί τις έχουν χαρακτηρίσει ως το πετρέλαιο του μέλλοντος, και η προτεραιότητα που δίνουν στην πρόσβαση στον ορυκτό πλούτο των "Σπάνιων Γαιών" οι ΗΠΑ. Μια προτεραιότητα που υπογραμμίστηκε και από το γεγονός ότι την ημέρα της ορκωμοσίας του επανεκλεγέντος Προέδρου ακριβώς από πίσω του ήταν οι βασικοί ολιγάρχες της τεχνολογίας, η επιχειρηματική δραστηριότητα των οποίων έχει αναπτυχθεί και λειτουργεί με "εργαλεία" για τα οποία ο ορυκτός πλούτος των "Σπάνιων Γαιών" είναι απαραίτητος. (βλ. μπαταρίες των ηλεκτρικών αυτοκινήτων Tesla του Ελον Μάσκ, ηλεκτρονικοί υπολογιστές και smartphones για το Facebook του κ. Ζούκερμπεργκ, την Amazon του κ. Μπέζος, και την Google του κ. Σουντάρ Πικάι). Η σημασία που ο κ. Τράμπ και οι συν αυτό αποδίδουν στις "Σπάνιες Γαίες" και τον ορυκτό πλούτο φάνηκε και από τις δηλώσεις του σχετικά με τη Γροιλανδία, που έγιναν με το βλέμμα στραμμένο στην Αρκτική και τη νέα κατάσταση που εκεί δημιουργείται λόγω των συνεπειών της Κλιματικής Αλλαγής, αλλά και από την προς υπογραφή συμφωνία με την Ουκρανία κεντρικό σημείο της οποίας θα είναι η πρόσβαση των ΗΠΑ στον ορυκτό της πλούτο της χώρας αλλά και από τις συζητήσεις με τον Ρώσο ομόλογο του για συναλλαγές οικονομικής ανάπτυξης κεντρικό σημείο στις οποίες θα είναι πάλι ο ορυκτός πλούτος και οι "Σπάνιες Γαίες".

Η στρατηγική του κ. Τραμπ και ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται τις σχέσεις των ΗΠΑ με την Ευρώπη από εδώ και στο εξής, επιτρέπει μια παρακινδυνευμένη άποψη: Ο Αμερικανός Πρόεδρος προτίθεται να εφαρμόσει για τις Ευρω-Ατλαντικές σχέσεις μια μορφή Ενισχυμένης Συνεργασίας, της αρχής δηλαδή που υιοθέτησε η Ευρωπαϊκή Ένωση εδώ και αρκετά χρόνια προκειμένου να μην παρεμποδίζεται η υλοποίηση πολιτικών για τις οποίες κάποιες χώρες-μέλη έχουν επιφυλάξεις. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η "φιλοσοφία" του κ. Τραμπ και οι πολιτικές επιλογές του

συνιστούν μια νέα πρόκληση για την Ευρωπαϊκή Ένωση που όμως έρχεται σε μία πολύ κρίσιμη στιγμή για την παραπέρα πορεία της αφού είναι ήδη αντιμέτωπη με σημαντικές προκλήσεις στο εσωτερικό της όσο και σε άλλους επιμέρους τομείς της εξωτερικής της πολιτικής.

Στο εσωτερικό της Ε.Ε κυρίαρχη πρόκληση είναι η εξεύρεση βιώσιμων λύσεων στα προβλήματα των αγροτών, προβλήματα που δεν αντιμετωπίστηκαν από τη νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) και που εξώθησαν τους Ευρωπαίους Αγρότες ανεξαρτήτως πολιτικών θέσεων σε μαζικές και έντονου χαρακτήρα κινητοποιήσεις και διαδηλώσεις σε ολόκληρη την Ευρώπη. Είναι βέβαιο ότι οι γραφειοκράτες που διαμόρφωσαν τη νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική από τα γραφεία τους στις Βρυξέλλες δεν είχαν προσλαμβάνουσα παράσταση του τι συμβαίνει στην Ευρωπαϊκή Ύπαιθρο μετά τις αλληπάλληλες καταστροφές που έχουν σημειωθεί ως αποτέλεσμα των ακραίων καιρικών φαινομένων της Κλιματικής Αλλαγής αλλά και από την υλοποίηση της πράγματι φιλόδοξης πολιτικής για την μετάβαση στην πράσινη Ευρώπη που φέρει την ονομασία " European Green Deal", ορισμένα κεφάλαια της οποίας αφορούν και το μέλλον του Αγροτικού τομέα. Το ζήτημα εδώ δεν είναι η ορθότητα της πολιτικής αυτής αλλά ο τρόπος υλοποίησης της καθώς προϋποθέτει σημαντικούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς με σημαντικό κόστος το οποίο βέβαια διογκώθηκε και από την ανάγκη αντιμετώπισης των συνεπειών της πανδημίας του Covid 19.

Ευρωπαίοι πολιτικοί όπως και πολιτικοί αξιωματούχοι των Θεσμικών Οργάνων, υπο την πίεση των κινητοποιήσεων και αξιολογώντας τη νέα πραγματικότητα που τις χαρακτηρίζει μετά και την προηγούμενη εμπειρία των "Κίτρινων Γιλέκων" στη Γαλλία, όπου άνθρωποι διαφορετικών πολιτικών πεποιθήσεων συνέπραξαν για να αντιμετωπίσουν ένα πρόβλημα (αύξηση της τιμής των καυσίμων) που αφορούσε όλους ανεξάρτητα από τις απόψεις τους, θεώρησαν σωστό και έσπευσαν να διαμορφώσουν ένα όραμα όπως το ονόμασαν για τη "...Γεωργία και τα Τρόφιμα..." το οποίο αποτελεί και την πρώτη ολοκληρωμένη θετική αντίδραση στις ανησυχίες και τα αιτήματα των αγροτών. Μένει βέβαια να υλοποιηθεί το όραμα αυτό προκειμένου να διασφαλιστεί το μέλλον της Ευρωπαϊκής γεωργίας και η ασφάλεια της Ευρωπαϊκής διατροφικής αλυσίδας και βέβαια να αποφευχθούν αφού όπως ήδη φάνηκε οι αγρότες είναι αποφασισμένοι, παρόμοιες κινητοποιήσεις στο μέλλον. Μια δεύτερη πρόκληση είναι η πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αναδιαρθρώσει ριζικά τον Κοινοτικό προϋπολογισμό, όπως αποκάλυψε πρόσφατα η

έγκριτη Βρετανική εφημερίδα Financial Times σε γνώση της οποίας περιήλθε σχετικό έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σύμφωνα με το έγγραφο αυτό η Επιτροπή θα προτείνει την συνένωση 50 προγραμμάτων δαπανών σε τρία Ταμεία, θεωρώντας ότι έτσι θα επιτευχθεί μεγαλύτερη ευελιξία για την αντιμετώπιση απρόβλεπτων προκλήσεων. Το πρώτο από αυτά αφορά σε μία συμφωνία της Επιτροπής με κάθε χώρα μέλος για ένα ενιαίο σχέδιο με βασικές μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις συμπεριλαμβανομένων των περιφερειακών ταμείων και των γεωργικών επιδοτήσεων. Μια τέτοια εξέλιξη θα έδινε στις Κυβερνήσεις των χωρών-μελών μεγαλύτερη ελευθερία κινήσεων και ως εκ τούτου περισσότερη εξουσία για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με έργα στα οποία θα συμπεριλαμβάνονται και όσα μέχρι σήμερα αποφασίζονταν από τις τοπικές αρχές σε απευθείας επαφή με τις Βρυξέλλες. Η αλλαγή αυτή, εφόσον φυσικά υιοθετηθεί, θα συνιστά τροποποίηση του περιεχομένου και του τρόπου με τον οποίο εφαρμόζεται σήμερα η αρχή της επικουρικότητας. Το δεύτερο ταμείο αφορά στην ανταγωνιστικότητα με στόχο την ενίσχυση των επενδύσεων σε βασικούς τομείς και σε κοινά έργα, ενώ το τρίτο αφορά στην εξωτερική πολιτική προκειμένου να εξυπηρετούνται καλύτερα δράσεις που έχουν σχέση με τα στρατηγικά συμφέροντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν Υπάρχει αμφιβολία ότι η εν λόγω εναρκτήρια τοποθέτηση-πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συνιστά ριζική αναδιάρθρωση του Κοινοτικού προϋπολογισμού -η επίσημη θέση αναμένεται το καλοκαίρι-γνωστού με την ορολογία " Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο" η οποία όμως πρέπει να εγκριθεί από τους 27. Για την ιστορία αναφέρεται ότι ο τελευταίος προϋπολογισμός που ολοκληρώνεται το 2027 τέθηκε σε ισχύ μετά από διαπραγματεύσεις δύο ετών.

Σε αυτές τις νέες προκλήσεις θα πρέπει φυσικά να προστεθεί και η συνεχής εξέλιξη προκλήσεων που ήδη υπάρχουν απο καιρό, όπως είναι η διαχείριση του Μεταναστευτικού όχι μόνο σε ότι αφορά στην αντιμετώπιση των εισερχομένων ροών αλλά, κυρίως, στην ανάγκη εξεύρεσης ακόμη περισσότερων πόρων για την διαμόρφωση προγραμμάτων που να βοηθούν τους μετανάστες να εγκλιματιστούν στις κοινωνίες που θα ζουν πλέον, η κατάσταση στη Μέση Ανατολή που μετά τον πόλεμο στη Γάζα και την πτώση του Άσαντ στη Συρία είναι εκρηκτική με τραγικό απολογισμό απώλειας ανθρώπινων ζωών, ιδιαίτερα παιδιών, για την αντιμετώπιση της οποίας η Ευρωπαϊκή Ένωση θα πρέπει να αναπροσαρμόσει και να διευρύνει την εδώ και χρόνια Ευρωμεσογειακή Πολιτική της (σήμερα πλέον γνωστή ως "κεφάλαιο" της Πολιτικής Καλής Γειτονίας) στην οποία ήταν ενταγμένες οι χώρες

της περιοχής, και το Ενεργειακό το οποίο λόγω του πολέμου στην Ουκρανία έχει τεθεί σε νέες βάσεις με μείωση των προμηθειών ενεργειακών πόρων από τη Ρωσία και κάλυψη του κενού που δημιουργήθηκε αφενός από χώρες όπως η Νορβηγία, αφετέρου από την πιο εντατική παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Εδώ βέβαια υπάρχει το σημαντικό θέμα της εναρμόνισης της χρησιμοποιούμενης ενέργειας με τους στόχους που προβλέπονται από τον Green Deal, πράγμα το οποίο επί του παρόντος φαίνεται να προχωρά με αργούς ρυθμούς χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η ΕΕ δεν διερευνά και την αξιοποίηση άλλων πηγών ενέργειας όπως για παράδειγμα το υδρογόνο.

Στις παραπάνω προκλήσεις θα πρέπει να προστεθεί και η συνέχεια της Διεύρυνσης με την ένταξη υποψηφίων χωρών όπως η Αλβανία και η Βόρεια Μακεδονία ενώ ανοικτό θέμα παραμένει η Τουρκία η οποία είναι εδώ και αρκετά χρόνια υποψήφια προς ένταξη χώρα με ενταξιακές διαπραγματεύσεις σε εξέλιξη αν και με εμποδίων. Επίσης μετά τη νέα πραγματικότητα που όπως αναφέρθηκε τείνει να χαρακτηρίσει τις Ευρω-Ατλαντικές σχέσεις η ΕΕ θα οδηγηθεί σε επανεξέταση δράσεων που είχε αναλάβει από κοινού με τις ΗΠΑ, δράσεις που αφορούν πρωτίστως την επιβολή κυρώσεων στη Ρωσία και στη συνέχεια την αντιμετώπιση των σοβαρών προβλημάτων λόγω των επιθέσεων των Χούτι στην Ερυθρά Θάλασσα και τον κόλπο του Άντεν που είχαν ως συνέπεια σημαντικές αυξήσεις στις τιμές προϊόντων στις Ευρωπαϊκές αγορές αφού οι δια θαλάσσης μεταφορές των προϊόντων αυτών δεν ήταν δυνατόν να γίνονται για λόγους ασφαλείας μέσω της θαλάσσιας οδού της διώρυγας του Σουέζ και γίνονται μέσω της θαλάσσιας οδού του ακρωτηρίου Καλής Ελπίδας και του περίπλου της Αφρικής γεγονός που έχει ως συνέπεια μεγαλύτερο κόστος. Η τύχη των Χωρών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αναμφισβήτητα κοινή, παρά κάποιες διαφωνίες, αφού η Ευρωπαϊκή διαδικασία έχει ως κύριο χαρακτηριστικό της την αναζήτηση συναινέσεων όπου οι συνθήκες το επιβάλλουν. Έτσι η Ευρωπαϊκή Ένωση κινήθηκε ως σήμερα. Το ερώτημα είναι πιο θα είναι το μέλλον.

Ο Γιώργος Δημητρακοπουλος είναι διεθνολόγος, πρ. Ευρωβουλευτής .